

LIETUVIŠKO LEIDIMO PRATARMĖ

ŠIA KNYGĄ KARTU SU GEORGE'U AKERLOFU PARAŠĖME PASKATINTI susirūpinimo, kad laisvoji rinka, veikianti santykinai nereguliuojamo kapitalizmo sąlygomis, tuo pat metu ir padeda, ir trukdo žmonijos progresui ir laimei. Mus žavi neįtikėtina rinkos galia kurti gausybę prekių ir paslaugų, bet matome ir dėl šios galios kylančias problemas. Nesant tinkamo reguliavimo ir priežiūros, rinkoje susidaro „*kvailių žvejonės*“ *pusiausvyra*, kurią seka daugybė galimybių manipuliuoti ir sukčiauti.

Manau, kad mes abu jaučiame stiprią intelektinę pareigą skverbtis tiesos link. Nenorime priimti jokio „nusistovėjusio mąstymo“, kuris, atrodo, dažnai riboja akademinę mintį ir tyrimus.

Abu su George'u Akerlofu esame kilę iš šeimų, kurioms būdingos intelektualinės tradicijos, tikriausiai ir prisidėjusios prie mūsų pažiūrų susiformavimo. Šiaurės Europoje turime panašių šaknų, nors mūsų protėviai išvyko į Ameriką didžiosios migracijos, vykusios praėjusio šimtmečio pradžioje, metu.

George'o tėvas atvyko į JAV siekti mokslų daktaro laipsnio Pensilvanijos universitete. Jis 1898 metais gimė Švedijoje. Jo paties tėvas buvo šios šalies geležinkelių tarnautojas ir menininkas, kurio tapyta freska yra Stokholmo geležinkelio stotyje, o motina – pienininkyste besivertusio Hedemuros ūkininko duktė. George'o tėvas Jeilio universitete tapo chemijos profesoriumi, tad pats Georgas gimė Niu Heivene – tame pačiame mieste, kuriame gyvena dabar ir dėstau jame esančiame Jeilio universitete. George'o motinos šeima, Vokietijos žydų kilmės intelektualai, į JAV atvyko dar anksčiau ir sukūrė savas akademinės tradicijas.

Visi keturi mano seneliai, nepriklausomai vienas nuo kito, į Jungtines Valstijas praėjusio amžiaus pradžioje atvyko iš Lietuvos. Senelis iš tėvo pusės, Jurgis Šileris, yra kilęs iš Gaurės miestelio, įsikūrusio Tauragės apskrityje, o jo būsimoji žmona Amelija Milerytė – iš Tumagalio kaimo, kuris yra Panevėžio rajone, netoli

Raguvos. Mano senelis Vincas (iš motinos pusės), kurio pavardė JAV pase rašoma Radzvill (manau, kad galbūt ji buvo „suamerikoninta“; Lietuvoje rastuose dokumentuose pavardė dažniausiai buvo rašoma Radzvilas), gimė Pašvitinio apylinkėse esančiame Rimšonių, o močiutė Rozalija Šerytė – Burniškių kaime. Abi vietovės yra dabartiniame Pakruojo rajone. Vincas atvyko į JAV, kad galėtų Klivlendo meno institute studijuoti dizainą. Jis mirė dar prieš man gimstant, tačiau gerai prisimenu Jurgį Šilerį. Jis buvo smalsus ir žingeidus žmogus, kuris laikėsi tvirtų principų ir padarė didelę įtaką mano tėvui Bronislavui (Benjaminui) Šilleriui, kuris JAV dirbo kaip nepriklausomas išradėjas ir verslininkas.

Nepamenu, kaip susipažinome su George'u Akerlofu, tačiau prisimenu, kaip pradėjome kartu dirbti. Tam įtaką padarė savotiškas mūsų „piršlys“ – Čikagos universitete dirbęs Richardas Thaleris, kuris pastebėjo, kad mūsų su George'u požiūriai į mokslinius tyrimus yra panašūs, todėl pasiūlė mums bendradarbiauti. Prieš parašydami šią, kartu parašėme ir kitą knygą – *Animal Spirits: How Human Psychology Drives the Economy and Why It Matters for Global Capitalism* (ją 2009 metais išleido Prinštono universiteto leidykla). Dar vienas sutapimas, kad abu gavome Nobelio premiją, nors ir už skirtingus mokslo pasiekimus ir ne tais pačiais metais.

Netrukus po to, kai 2013 metais man buvo paskirta Nobelio premija, į Lietuvą Vyriausybės kvietimu atvykau su savo šeima – žmona Virginia, sūnumi Benjaminu Šilleriu ir jo žmona Laurie Gray, broliu Johnu Šilleriu, pusbroliu Donaldu Petersenu ir jo žmona Debra. Visi kartu atvykome tęsti šios progos paminėjimo, be to, norėjau supažindinti savo šeimą su Lietuvoje gyvenančiais giminaičiais. Už viešnagės metu parodytą svetingumą esame dėkingi Prezidentei Daliai Grybauskaitei ir Ministrui Pirmininkui Algirdui Butkevičiui. Taip pat džiaugiamės, kad galėjome atšvęsti šį įvykį kartu su gausiu Lietuvoje gyvenančių giminaičių būriu, įskaitant Nijolę Krotkutę, Lietuvos nacionalinės filharmonijos režisierę, kuri atsekė mūsų giminės šaknis iki pat XIV amžiaus; Dalią Urbonienę, taip pat padėjusią išsamiau panagrinėti Lietuvoje gyvenusių mūsų giminės istoriją; ir daugelį kitų. Po daugiau kaip šimto metų, kurie prabėgo nuo mano senelių atvykimo į Ameriką, mūsų giminės bendruomenė vis dar yra stipri ir vieninga.

Robertas Šilleris
Jeilio universitetas